

בשבתו כבית משפט גבוהה לצדק

מכפר אלזערורה (קטין)	13.04.1998	אסמעיל מחמד אבו גודה	1
מכפר אלזערורה (קטין)	29.03.2000	סלימאן מחמד אבו גודה	2
מכפר אלזערורה (קטין)	17.02.1999	תיסיר סאלח אבו גודה	3
מכפר אלזערורה (קטין)	24.10.1999	שירין מחמד אבו גודה	4
מכפר אלזערורה (קטין)	13.07.1999	ע'ראם ראאד אבו גודה	5
מכפר אלזערורה (קטין)	18.11.2000	ליאלי בסאם אבו גודה	6
מכפר אלזערורה (קטין)	05.10.1999	אנואר סלימן אבו גודה	7
מכפר אלזערורה (קטין)	03.06.1999	והיב רסמי אבו גודה	8
מכפר אלזערורה (קטין)	27.09.1999	ג'ומאנה חליל אבו גודה	9
מכפר אלזערורה (קטין)	01.02.1998	אבראהים חליל אבו גודה	10
מכפר אלזערורה (קטין)	17.01.2000	מוסא חליל אבו גודה	11
מכפר אלזערורה (קטין)	24.03.2001	חמדאן חליל אבו גודה	12
מכפר אלזערורה (קטין)	28.04.2002	מחמוד חליל אבו גודה	13
מכפר אלזערורה (קטין)	22.04.1999	חליל פרחאן אבו גודה	14
מכפר אלזערורה (קטין)	16.04.2000	סומיה פרחאן אבו גודה	15
מכפר אלזערורה (קטין)	10.04.2001	נאגי פרחאן אבו גודה	16
מכפר אלזערורה (קטין)	09.04.1999	עואטף עלי אבו גודה	17
מכפר אלזערורה (קטין)	23.09.1999	עומר עטיה אבו גודה	18
מכפר אלזערורה (קטין)	24.01.1999	אסאמה חליל אבו גודה	19
מכפר אלזערורה (קטין)	01.06.1998	מוסא אחמד אבו גודה	20
מכפר אלזערורה (קטין)	01.08.1999	רואן אחמד אבו גודה	21
מכפר אלזערורה (קטין)	13.10.2000	ראיד אחמד אבו גודה	22
מכפר אלזערורה (קטין)	30.08.1999	נהאד עלי אבו גודה	23
מכפר אלזערורה (קטין)	10.03.2000	נסים עלי אבו גודה	24
מכפר אלזערורה (קטין)	08.05.1999	פרדוס חמד אבו גודה	25
מכפר אלזערורה (קטין)	12.08.1999	חמזה חמד אבו גודה	26
מכפר אלזערורה (קטין)	04.12.2000	אדריס חמד אבו גודה	27
מכפר אלזערורה (קטין)	16.10.1998	נסרי יוסף אבו גודה	28
מכפר אלזערורה (קטין)	27.11.1998	אחמד יוסף אבו גודה	29
מכפר אלזערורה (קטין)	16/06/2000	רואן סאמי עודה אבו ודה	30
מכפר אלזערורה (קטין)	19/06/2001	מוחמד סאמי עודה ודה	31
מכפר אלזערורה (קטין)	06/06/1999	מרואן מוסא סאלח ג'ודה	32
מכפר אלזערורה (קטין)	22/12/1998	ג'זאלה מנסוא אחמד ג'ודה	33
מכפר אלזערורה (קטין)	01/06/1999	ואאל האני סלימאן ג'ודה	34
מכפר אלזערורה (קטין)	01/08/2000	מוחמד ראאד מוחמד ג'ודה	35
מכפר אלזערורה (קטין)	22/09/1998	יחיא אחמד עבדאלה ג'ודה	36
מכפר ביר אלמשאש (קטין)	18.12.1998	עאמר חליל אבו מעמר	37
מכפר ביר אלמשאש (קטין)	23.01.1999	סלאם עטאללה אבו סויס	38
מכפר ביר אלמשאש (קטין)	07.11.1999	עדנאן זאיד אבו סויס	39
מכפר ביר אלמשאש (קטין)	18.08.1999	חליל עליאן אבו סויס	40
מכפר ביר אלמשאש (קטין)	22.10.1999	הנא עליאן אבו סויס	41
מכפר ביר אלמשאש (קטין)	11/09/98	אמיר סאלם מחמד וקילי	42
מכפר ביר אלמשאש (קטין)	5/10/99	מוחמד סאלם מחמד וקילי	43

כל הקטינים באמצעות הוריהם החתומים על יפויי כוח המופקדים בתיק במזכירות בית המשפט.

- 44 המועצה האזורית לכפרים הבלתי מוכרים בנגב-אלעונה מרח' קרן
היסוד 29/29 באר שבע 84105.
- 45 קואליציית ארגונים וועדי הורים בנגב, באמצעות ד"ר עואד אבו פריח
ת"ז 028333920, מרהט שכונה 3 בית 43, ת.ד 5730 ב"ש 84157.
- 46 ועדת המעקב לענייני החינוך הערבי באמצעות יו"ר הוועד ראגי מנסור
ת"ז 05106402 ת.ד 2154, נצרת 16000.
- 47 ההתאחדות הארצית של ועדי ההורים הערביים בישראל מכפר טמרה
24930, באמצעות יו"ר ההתאחדות עו"ד מועין ערמוש.
- 48 עמותת הנגב התרבותית מכפר לקייה בית 101 שכונה 7.
- 49 עדאלה, המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל.

כולם על ידי עו"ד מוראד אל-סאנע ו/או חסן ג'בארין ו/או אורנה כהן ו/או
מרואן דלאל ו/או ג'דיר ניקלוא ו/או סוהאד בשארה ו/או עביר בכר ;
מעדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל - סניף
הדרום, רחוב שדי רגר 28 משרד 35 ; ת.ד. 10273, באר שבע 84895 טל':
08-6650740, פקס: 08-6650853, נייד: 053-379118

העותרים

- נגד -

1. לימור לבנת, שרת החינוך ;
2. עמירה חיים, מנהלת מחוז הדרום במחוז הדרום ;
3. דליה לימור, מנהלת האגף לחינוך קדם יסודי בנגב ;
4. משה שוחט, יו"ר הרשות החינוך לבדואים בנגב ;
5. דוד כהן יו"ר הועדה המחוזית לתכנון ובניה-מחוז הדרום ;
6. אברהם פורז, שר הפנים, משרד הפנים.

ע"י פרקליטות המדינה מרחוב סלאח א-דין 29 ירושלים

המשיבים

עתירה למתן צו על תנאי

מוגשת בזאת עתירה למתן צו על תנאי המופנה אל המשיבים והמורה להם לבוא וליתן טעם:

מדוע לא יספקו לעותרים מהכפרים: **אלזערוה וביר אל-משאש** חינוך חובה חינם, בהתאם לחוק לימוד חובה (תיקון מס' 16), התשמ"ד-1984, (להלן: החוק) כשאר הילדים בני גילם במדינה;

בקשה לקיום דיון דחוף בעתירה

עניינה של עתירה זו הוא בזכותם של כ- 306 ילדים בגילאי 3-4 שנים לחינוך חובה ע"פ חוק. עיכוב בדיון עלול לגרום לעיכוב במימוש זכותם ויגרום להם לנזקים בלתי הפיכים (באם תתקבל העתירה).

דיון דחוף דרוש על מנת לאפשר למשיבים להתכונן ולהיערך להקמת גנים, אם יהיה צורך, על מנת לקיים את חובתם ולספק לילדי שני הכפרים זכותם לחינוך לפני פתיחת שנת הלימודים התשס"ד. האיחור בדיון עלול להביא למצב של החלטה מאוחרת דבר שעלול להקשות את יישום החלטת כבוד בית המשפט, והענקת חינוך עם פתיחת שנת הלימודים.

על כן מתבקש בית המשפט הנכבד לקבוע דיון דחוף בעתירה זו.

ואלה נימוקי העתירה:

1. עניינה של עתירה זו הוא במניעת חינוך חובה מילדי שני כפרים בדואים מהנגב **אלזערוה וביר אל-משאש**. זהו המחזור הרביעי של כ- 306 ילדים הנותרים ללא מסגרת חינוכית, רק בגלל היותם מתגוררים בכפרים הלא מוכרים. החלטת המשיבה מס' 2, לדחות את ביצוע החוק ל-10-8 שנים, כפי שציינה במכתבה מיום 4 פברואר 2002, (המסומן ע/13) פוגעת מעל הנדרש בזכותם של העותרים לחינוך חובה חינם.

העותרים:

2. העותרים מס' 1 עד מס' 36 הינם ילדים בגילאי 3-4 שנים המתגוררים בכפר אלזערורה.
3. העותרים מס' 37 עד מס' 43 הינם ילדים בגילאי 3-4 שנים המתגוררים בכפר ביר-אלמשאש.
4. העותרת מס' 44 הינה גוף וולונטרי אשר מטרתו קידום זכויות תושבי הכפרים הלא מוכרים בנגב הפועלת, בין היתר, לקידום החינוך ביישובי העותרים.
5. העותרת 45 הינה קואליצית ארגונים וועדי הורים שפועלים ביחד לקידום החינוך בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב.
6. עותרת מס' 46 הינה וועדת המעקב לעניני החינוך הערבי שהוקמה בשנת 1984, כעמותה ציבורית המייצגת את כלל הציבור הערבי במדינה בנוגע לחינוך הערבי.
7. עותרת מס' 47, ההתאחדות הארצית של ועדי ההורים הערביים בישראל, אשר פועלת לקידום החינוך בקרב האוכלוסייה הערבית בישראל.
8. העותרת מס' 48, עמותת הנגב התרבותית, הינה עמותה רשומה הפועלת לקידום החינוך לגיל הרך בנגב.
9. העותרת מס' 49, הינה עמותה אשר פועלת לקידום זכויות המיעוט הערבי במדינת ישראל במישור המשפטי.

כללי:

10. קבוצת הילדים הראשונה הינם תושבי כפר אלזערורה השוכן על כביש השלום, במרחק של כ 12 ק"מ מערד. תושבי הכפר מונים כ-2756 נפשות; בישוב יש כ 232 ילדים בגילאי 3-4 שנים ללא כל מסגרת חינוכית.

מצ"ב מפה לכפרים הלא מוכרים שבה מסומן מיקום הכפר אלזערורה בחץ שמספרו 1/מסומנת ע/1

מוחמד אבו ג'ודה יו"ר הוועד המקומי של כפר אלזערורה מביא בתצהירו חלק מתמונת המצב הקשה של ילדי כפרו והוא מציין:

"לילדי הכפר בגילאים אלה אין כל מסגרת חינוכית, ולכן הילדים שוהים רוב הזמן בחצרות וברחובות ללא כל השגחה או טיפול, הם משחקים בבוץ, בעפר ובאבנים ולא כמו הילדים בני גילם שנהנים מגנים משחקיות ארוחה חמה ומגרשי נקיים.

הדבר מעמיד את הילדים בפני סיכונים רבים, בשל העובדה שאין כל כבישים או משחקיות או מגרשים, כך למשל נופלים ילדים בשטחים פתוחים, נפצעים ונופלים עליהם דברים מסוכנים. העדר מסגרת לילדים הינו אחד הגורמים לתאונות רבות בקרב ילדינו, כפי שמדווח בית חולים סורוקה בבאר שבע"

מצ"ב תצהירו של מר מוחמד אבו ג'ודה.

11. קבוצת הילדים העותרים השנייה הינם תושבי כפר ביר-אלמשאש השוכן על כביש באר שבע דימונה ובו מתגוררים כ 882 תושבים, מתוכם כ 74 ילדים בגילאי 3-4 שנים. בכפר אין גנים או מסגרת חינוך כלשהי לבני גיל 3-4 שנים. מצב החינוך בכפר הוא מן הירודים ביותר במדינה, כך שמספר התלמידים שמסיימים תיכון עם תעודת בגרות שלם הוא קטן ביותר ואינו מגיע לכדי אחוז אחד, בעוד שמספר האקדמאים בעלי תואר ראשון (B.A) ומעלה הוא רק שניים בכל הכפר.

כפר ביר אלמשאש מסומן בחץ שמספרו 2 במפה הנ"ל המסומנת ע/1

על מצבו הקשה של כפר ביר אלמשאש מעיד תושב הכפר סאלם אלוקילי ואומר :

"בכל מקום במדינה ילדים בגיל 3-4 שנים נהנים מחינוך ולומדים בגנים ; מקום שמאפשר להם לבלות את ילדותם, וליהנות ממנה ; מקום שבו הם מתחילים לקבל חינוך לקראת העתיד. אך משום מה בישוב שלנו לילדנו אין כל מקום ללמוד או לשחק, בקיץ הם משחקים בשמשם, בחצרות ובכבישים הלא מעובדים, ובחורף הם משחקים בבוץ, ובמים הקפואים. ילדים אלה רוכשים חינוך רחוב שלילי ומזיק, שמקשה מאוד על חינוכם העתידי. לאור מציאות קשה זו ילדינו חשופים לפגיעות ותאונות רבות, שחלקן גורמות להם פגיעות קשות ולפעמים קטלניות"

מצ"ב תצהירו של סאלם אלוקילי

12. בשני הכפרים האלה, אלזערורה וביר אלמשאש, לילדים בגילאי 3-4 שנים אין כל מסגרת חינוך, בהתאם לחוק, זאת למרות מספר הילדים הרב (כ-306 ילדים בערך). כתוצאה מכך הילדים מבליים את רוב זמנם, ברחובות, בחצרות, ומשוטטים בין הבתים ובמקומות מסוכנים דבר אשר חושף אותם יותר לתאונות ילדים על כל גוניהם. במקומות אחרים ילדים בגילם נהנים מגני ילדים שמהווים בשבילם מסגרות חינוכיות שמכינות אותם לקראת הלימודים בבתי הספר, מסגרות מהוות להם מקומות בטוחים מפני סיכונים למיניהם. הורי הילדים באלזערורה וביר אלמשאש מתארים מציאות קשה שבה חיים ילדיהם ללא כל מסגרת והם מציינים את התאונות הרבות שחלקן גבו חייהם של מספר לא קטן של ילדים ששיחקו בכבישים ובשדות הפתוחים ללא משגיח. בבית חולים סורוקה

בבאר שבע מדווחים על מספר גדול של תאונות ילדים בקרב האוכלוסייה הבדואים כתוצאה מהעדר מסגרות. כך למשל בכתבה ששודרה בערוץ השני מציין הכתב:

“יותר ויותר ילדים בדואים מגיעים לבתי החולים במצב אנוש אחרי שנכוו ממים רותחים. מי אשם? ההורים או הרשויות? ...

שגיא בשן: המספרים מחרידים רק בששת השבועות האחרונים הגיעו שמונה ילדים בדואים ליחידה לטיפול נמרץ ילדים בבית החולים סורוקה כשהם נמצאים בסכנת חיים, כולם בני חצי שנה עד לשלוש שנים וחצי, הסיבות לכוויות מגוונות, יש מי שנכווה ממים רותחים, יש כאלה שנכוו מאש המדורה וכאמור יש גם מי שנפל לסיר מרק רותח”

מצ”ב תמליל של כתבת הטלוויזיה של ערוץ 2, מיום 03/03/2003 בעניין בכותרת: “שגיא בשן – פציעתה של ילדה בדואית ממים רותחים” מסומנת ע/2

13. בכפרים, אלזערורה וביר אלמשאש, מצב החינוך הוא קשה ביותר. מספר האקדמאים בכל כפר אינו מגיע לאחוז אחד; בכפר אלזערורה ישנם רק 10 סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה, 15 בלבד שסיימו תיכון עם תעודת בגרות שלם ו- 11 מורי בית ספר שחלקם הגדול ללא כל תואר אקדמי; בכפר ביר אלמשאש מספר האקדמאים בעלי תואר ראשון (B.A) ומעלה הוא רק שניים בכל הכפר.

מצב החינוך בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב:

14. על מצב החינוך הקשה בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב כותב פרופ' אסמעיל אבו סעד מאוניברסיטת בן גוריון:

“The poor standard of education is what is seen to be holding society back, and because of this attitudes towards it are changing among the Bedouin.”

Abu-Saad, I. (1995) Bedouin Arab education in the context of radical social change: What is the future? Compare, 25 (2), (pp. 149-160)

15. בשנת 1997 ולאור מצב החינוך הקשה בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב הורה שר החינוך דאז, מר זבולון המר, על הקמת ועדה בודקת בראשותו של ד”ר יעקב כץ. הועדה נתבקשה לבדוק את רמת ההישגים הלימודיים, טיב ההוראה, שיטותיה, כוח אדם בהוראה והכשרתם, החינוך הטכנולוגי-מדעי, החינוך המיוחד, שירותי חינוך-מערך מסייע, בינוי ופיתוח מוסדות חינוך.

16. ממצאי הוועדה היו קשים ומזעזעים. בין הדברים שהתגלו היו נושא הנשירה וההישגים הנמוכים במערכת החינוך. בעמודים 11, 12 לדו"ח ציינו המחברים:

"אחוז הילדים שנשרו לפני שסיימו כיתה י"ב היה 71% בשנת התשנ"ב ותשנ"ג; בשנת תשנ"ד היו 68% ובשנת תשנ"ה 67%."

ועוד. בעמ' 12 לדו"ח ציינו המחברים:

"ההישגים הלימודיים בבתי הספר הבדואים בנגב פוגעים בתדמיתו של בית הספר הן בקרב ההורים והן בקרב התלמידים. אחוז התלמידים הבדואים הזכאים לתעודת בגרות היה בדרך כלל הנמוך ביותר בארץ..."

להלן לוח מס' 4 המשווה את אחוזי התלמידים הזכאים לתעודת בגרות במגזר הבדואי, הערבי והיהודי בין השנים תשנ"ב-תשנ"ה:

שנת לימודים	בדואים בנגב	ערבים	יהודים
תשנ"ב	3%	19%	36%
תשנ"ג	3%	20%	38%
תשנ"ד	5%	19%	40%
תשנ"ה	6%	22%	40%

בהמשך, בעמ' 12 לדו"ח הוועדה ציינו מחברי הדו"ח:

"כתוצאה מכך, שיעור ההשכלה הגבוהה בקרב הבדואים בנגב הוא הנמוך ביותר. מספר המחזיקים בתואר אקדמי (ב.א ומעלה) מגיע ל 135, כלומר כשני בוגרים ל- 1000 בדואים (אבו סעד 1993)."

17. הדו"ח הוסיף והתייחס לגורמים העיקריים לשיעור הנמוך של ההישגים האקדמאים ובראשם את הרמה הנמוכה של אספקת שירותי החינוך ממלכתי; והמצב הכלכלי הירוד של הקהילה; בעמוד 13 תחת הכותרת מסקנות והמלצות ציינו חברי הוועדה:

"מערכת החינוך לבדואים בנגב צריכה לקבל משאבים בתחום כוח האדם ובתחום המבנים והציוד שהינם שווים לאלה המקובלים במערכת החינוך היהודית. מערכת החינוך הבדואית חייבת להיערך לטיפול וקליטת המרכיבים האנושיים והפיזיים הנדרשים כדי להתמודד עם דרישות שנות ה- 2000 באופן שווה לזה של היהודים. לכן משרד החינוך התרבות

והספורט צריך לענות לצרכים החיוניים של מערכת החינוך לבדואים בנגב בתחומים הבאים : ...”

18. בין התחומים שהמליצו עליהם חברי הוועדה בפרק זה היה תחום החינוך טרום-חובה חינם לגילאי 3-4 שנים, בעמוד 14 לדו"ח ציינו המתברים: משרד החינוך צריך לענות לצרכים החיוניים של מערכת החינוך לבדואים בנגב בתחומים הבאים: (שבינס ציינו)

”הכנסת מערכת חינוך טרום-חובה חינם לגילאי 3-4 כפי שנעשה בישובים בעלי סיווג של עדיפות לאומית גבוהה.”

מצ"ב דו"ח ועדת כץ מסומן ע/3

19. ועוד. דו"ח נוסף שחקר ובדק את מצב החינוך בקרב האוכלוסייה הבדואים בנגב הוא ”הדו"ח על מצב הישובים הבדואים בישובים המתוכננים בנגב עם המלצות למדיניות מתקנת מאת ד"ר יצחק ביילי נובמבר 2000” (להלן: דו"ח ד"ר ביילי): בתקציר הדו"ח בעמוד הראשון מציין ד"ר יצחק ביילי על היישובים:

”היישובים הם העניים ביותר במדינה. שיעור האבטלה בהם הוא הגבוהה ביותר. התשתיות הפיזיות, הכלכליות והקהילתיות לוקות בחסר רב. בשטח החינוך קיים מחסור גדול בכיתות ומורים בעלי הכשרה נאותה, שיעור הנשירה הוא הגבוהה במדינה, ושיעור ההצלחה בבחינות הבגרות היא הנמוכה ביותר. שירותי הרווחה הינם בלתי מספיקים והמחסור בשירותים קהילתיים גורם לפשע בקרב הנוער.

מצ"ב דו"ח ביילי מסומן ע/4

20. בנוסף, פרופ' איסמעיל אבו סעד, חוקר בתחום החינוך ומייסד המרכז לחקר תרבות הבדואים באוניברסיטת בן-גוריון בנגב, אשר ביצע מחקרים רבים וכתב מספר מאמרים בנושא מצוקת החינוך בקרב אוכלוסיית הבדואים בנגב, מצא כי יש קשר בין חינוך הגיל הרך לבין המשך הלימודים וההישגים האקדמיים; בעניין זה הוא ציין:

”להעדר מסגרות חינוך לגיל הרך השפעה רבה על המשך הלימודים וההישגים האקדמיים בהמשך...” (אבו סעד 1996)

21. דו"ח משמר זכויות האדם (HUMAN RIGHTS WATCH) המתייחס להפליה נגד הילדים הערבים בבתי הספר הישראליים, ציין בעמוד 122, בעניין ההבדלים וההפליה בגני טרום חובה בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב:

“There is a severe shortage of compulsory kindergartens or preschools” for Bedouin children in the unrecognized

villages, the Israeli government reported to the committee on the rights of child in 2001.”

Second class discrimination against Palestinian Arab children in Israel's schools, human wrights watch, September 2001, USA

22. ועוד. דו"חות מבקר המדינה בנושא חינוך הגיל הרך, מציינים את הרמה הנמוכה של החינוך במגזר הבדואי. בעמוד 96 ל דו"ח שנתי 52 לשנת 2001 ולחשבונות שנת הכספים 2000/ מבוא ומאפיינים, 29/4/2002, בעניין מצב החינוך בקרב המגזר הבדואי בנגב מציין המבקר:

”מערכת החינוך במגזר הבדואי בנגב מאופיינת בנשירה של תלמידים, כבר בגני ילדים. הנשירה מהמערכת בולטת בקרב הבנות והיא חריפה מאוד בחטיבה העליונה. מספר התלמידים בכיתות י"ב קטן, ואחוז הזכאים לתעודת בגרות קטן מאד. שיעור הלומדים מתוך קבוצת הגיל, בכיתה י"ב, בקרב הבדואים בנגב בשנת הלימודים התשנ"ז, היה כ-43%, ושיעור הזכאים לתעודת בגרות באותה שנה-10.3%. השיעורים האמורים באוכלוסייה הכללית היו כ-81% וכ-40%, בהתאמה.

ראו: דו"ח שנתי 52 לשנת 2001 ולחשבונות שנת הכספים 2000/ מבוא ומאפיינים, 29/4/2002; עמוד 96; מצ"ב ומסומן ע/5.

23. המצב הקשה של העדר הגנים בכפרים הלא מוכרם זכה לפרסום מספר פעמים בעיתונות הכתובה והאלקטרונית להלן חלק מהן:

א. בשבועון ”הצבי”, היוצא לאור בערד, פורסמה כתבה בנושא: ”ח"כ יוסי שריד: החינוך הבדואי מופלה לרעה” הכתבה מביאה את דבריו של שר בחינוך לשעבר יוסי שריד כשהוא מציין:

”מאז תקופת כהונתי כשר חינוך בחרו במשרד החינוך להשאיר על כיסאו את מנהל רשת החינוך לבדואים שנכשל בתפקידו. להיכנס לעימותים עם ארגוני החינוך בנגב. ובעיקר לא לקיים את החלטתי באשר, להקמת 40 גנים בכפרים הבלתי מוכרים והקמת בתי ספר תיכוניים באותם יישובים, ולשלוח את הציבור הבדואי, שוב ושוב, להילחם על זכויותיו בבית הדין הגבוהה לצדק.” כך טוען יוסי שריד, יו"ר האופוזיציה שהיה שר החינוך לשעבר [...]. על ההזנחה והאפליה שהם מפעילים ביישובי הבדואים ובעיקר בכפרים הבלתי מוכרים. ”אני מפציר בשרת החינוך וקובעי המדיניות” כותב שריד להורות לדרג המקצועי במשרד לשנות את גישתם המפלה כדי לפצות על הקיפוח הרב לו זכו הבדואים לכל אורך השנים.” (ההדגשה שלי מ.א.)

עמדת המשיבים:

24. בשנת 1999 החליט שר החינוך הקודם, מר יוסי שריד, שהחוק יוחל תחילה על האשכולות הראשון והשני לפי המדד חברתי-כלכלי של האוכלוסייה, מאחר והחוק יועד להיות מוחל על האשכולות העניים תחילה. וכך הובאה החלטת השר במכתבו של סמנכ"ל ומנהל המנהל הפדגוגי, מר יצחק כהן במכתבו מיום 29 יולי 1999 למר שמואל אבואב, יו"ר ועדת החינוך-מרכז השלטון המקומי:

"הובאה לידיעת וועדת החינוך של הכנסת החלטת שר החינוך, מר יוסי שריד, להעניק פטור מתשלום לגילאי 3-4 ביישובים הנמצאים באשכול הראשון והשני על פי מדד אפיון העיריות והמועצות המקומיות ודירוגן לפי הרמה החברתית כלכלית של האוכלוסייה, מחקר הלמ"ס על פי נתוני 1995..."

מצ"ב העתק המכתב מסומן ע/7

ראו גם תצהירו של מר יוסי שריד, שר החינוך לשעבר **המצ"ב**

25. מאז תחילת יישום חוק לימוד חובה (תיקון מס' 16), התשמ"ד-1984, נקטו המשיבים מדיניות של דחיית ביצועו ביישובי העותרים משנה לשנה. לאחרונה הם אפילו דחו את יישום החוק ביישובי העותרים לעוד 8-10 שנים. המשיבים מבטיחים להקים לעותרים גני חינוך חובה מזה יותר משלוש שנים אך הם לא מקיימים הבטחות ולא מקימים גנים. להלן נביא חלק מתגובות המשיבים המציינת את עמדתם, התייחסותם ודרך טיפולם של המשיבים בנושא ביצוע החוק ביישובי העותרים:

א. בשנת 1999-2000, הורה שר החינוך לשעבר, יוסי שריד, להקים כ-40 גנים לגילאי 3-4 שנים לאוכלוסייה של כ-6000 ילדים ביישובים הלא מוכרים נגב, שלהם היה דרוש כ-199 גנים (ראו ע/14). אולם, ההחלטה לא יושמה במלואה וחלק מהגנים לא הוקמו. גנים נוספים לא הוקמו. ראו דבריו של מר יוסי שריד בשבועון "הצב"י", היוצא לאור בערד, נספח ע/6 הנ"ל ו ע/10

ב. מאוחר ובעקבות פניות התושבים למשרד החינוך כתב מר יצחק כהן במכתבו מ-13 ספטמבר 1999: "בעקבות מכתבך לשר החינוך, מר יוסי שריד, בעניין כ-4500 ילדים בני 3-4 המתגוררים ביישובים הלא מוכרים בנגב, בכוונתנו להרחיב את מתן הפטור בשנת תשס"א ולכלול בהרחבה זו גם תושבים ביישובים הלא מוכרים בנגב. כוונה זו טעונה אישור הגורמים המוסמכים". מצ"ב מכתבו של יצחק כהן, סמנכ"ל ומנהל המנהל הפדגוגי, במשרד החינוך, מסומן ע/8;

ג. המשיבים המשיכו לדחות את ביצוע החוק ביישובי העותרים בתירוצים שונים: תחילה, הם ציינו שהמחסור באספקת גני חינוך חובה הוא בגלל חוסר בגננות, כמצוין במכתבו של ד"ר איציק תומר שבו הוא כותב: "לצורך הפעלת החוק לגני טרום חובה, זקוק המחוז ל 310 גננות, ואין בנמצא. מצ"ב מכתבו של ד"ר איציק תומר מסומן ע/9, מיום 23 ינואר 2000 ;

לאחר מכן, צצו סיבות חדשות, שלפיהן טענו המשיבים שאין באפשרותם להקים מבנים מאחר והמשיב מס' 5 אינו מעניק היתרי בנייה אשר יאפשרו הקמת גנים, כמצוין במכתבו של ד"ר איציק תומר מיום 16 יולי 2000 המצ"ב ומסומן ע/10.

יצוין כי, כל בתי הספר ביישובים הלא מוכרים הם ללא היתרי בנייה או בהיתרים חריגים, כל בתי התושבים ביישובים הלא מוכרים הם ללא היתרי בנייה, וכל מוסדות הציבור שנבנים בתחומי הישובים הם ללא היתרים, כולל כ 35 גנים לגילאי 3-4 שנים שהוקמו לאחרונה.

26. למרות המצב הקשה המתואר לעיל, לא מסתמנת כוונה ממשית לנקוט בצעדים שיביאו לפתרון הבעיה, להקמת גנים ביישובי העותרים, ובמקום להנהיג העדפה מתקנת במגזר שסבל מקיפוח רב שנים, בכוונת המשיבה מס' 2 לדחות את ביצוע החוק לעוד כ 8-10 שנים, כפי שהיא ציינה במכתבה, מיום 4 פברואר 2002 :

"יישום החוק לגילאי 3-4 שנים אמור להתבצע במהלך 8-10 שנים..."

מצ"ב העתק המכתב מסומן ע/11

27. המשיבים ממשיכים לדחות את הקמת הגנים ביישובי העותרים למרות ידיעתם שמספר הגנים שאושר עד כה לא יספק מענה לאוכלוסיית הכפרים הבדואים בנגב, וזאת כפי שצוין על ידי מנכ"ל משרד החינוך ד"ר איציק תומר במכתבו מיום 16 יולי 2000 :

"ברור היה מלכתחילה כי היקף הגנים שאושרו לא יספק מענה לכל האוכלוסייה הבדואית". ראו נספח ע/10 הנ"ל

28. עוד יצוין, כי החלטת המשיבה מס' 2 מנוגדת להבטחתו של מנכ"ל משרד החינוך ד"ר איציק תומר, במכתבו מיום 23 ינואר 2000 שבו הוא ציין :

"בכל אופן אנו פועלים כעת ליישום חוק חינוך חובה לגילאי 3-4 בכל הריכוזים הארעיים"; המסומן ע/9 כמצוין לעיל;

כמו כן היא מנוגדת למה שהמשיבה מס' 2 ציינה במכתבה לח"כ תמר גוז'נסקי כדלהלן :

"יישום חוק חינוך חובה לגילאים 3-4 : אנו מניחים כי התהליך ליישום מלא של החינוך לגילאי 3-4 ימשך כ 5 שנים..."

פניות העותרים ותשובות המשיבים :

29. העותרים, פונים מזה כשלוש שנים בבקשות רבות להקים להם ולילדיהם גנים ביישוביהם, ללא מענה לבקשותיהם.

30. ארגונים חברתיים רבים העוסקים בקידום החינוך בכלל ובחינוך הגיל הרך בפרט ביקשו ודרשו מהמשרד להקים לילדי הכפרים הלא מוכרים גנים שיאפשרו מתן חינוך לגילאי 3-4 שנים ולקיים את חובתם ע"פ חוק, ולהלן חלק מפניותיהם :

א. פניות הרשת לקידום החינוך לגיל הרך בנגב: הרשת לחינוך הגיל הרך בנגב, הינה התאחדות של גופים, ארגונים ופרטים הפועלים יחד באמצעים פוליטיים, קהילתיים ומשפטיים על מנת לקדם את חינוך הגיל הרך בנגב, להקים גנים, לדאוג להכשרת מחנכים ומחנכות ולקדם את זכויות הילדים בגיל הרך בתחום החינוך. הרשת הוקמה בשנת 1999 ומאז היא נאבקה ביחד עם גורמים אחרים להקים גנים לילדי הכפרים הלא מוכרים על מנת לממש את זכותם לחינוך גיל רך ולספק להם חינוך בגיל 3-4 שנים.

מצ"ב פניות הרשת מתאריכים: 31/07/01, 14/07/02, 10/04/02, 09/05/02, 02/06/02, 19/02/02, 04/07/02, מסומנת בהתאם: ע/12 עד ע/19;

ב. פניות ועד הפעולה לקידום החינוך לגיל הרך בנגב: ביום 10/08/99 פנו חברי ועד הפעולה לקידום החינוך לגיל הרך בנגב, שמאגד בתוכו עמותות, ארגונים, וראשי מועצות מקומיות, לשר החינוך אז, חה"כ יוסי שריד, בעניין פתיחת גני טרום חובה בכפרים הלא מוכרים בנגב כולל העותרים. הם ביקשו להחיל את החוק גם על הכפרים הלא מוכרים, בנוסף הם ביקשו להנהיג העדפה מתקנת לחינוך בנגב על מנת לקדם את רמת החינוך לאוכלוסייה הערבית באזור. מצ"ב מכתבו של ועד הפעולה הנ"ל מסומן ע/20;

ג. פניות המועצה האזורית לכפרים הלא מוכרים בנגב- אלעונה, (עותרת מס' 44): המועצה האזורית לכפרים הלא מוכרים הייתה הגוף המוביל בעניין הדרישות הרבות לגורמים האחראים על העדר החינוך לגילאי 3-4 שנים, במיוחד למשרד החינוך. מספר רב של פניות היא הפנתה לגורמים האחראים, ולהלן חלק מהפניות :

א. בתשובה לפניית מר מעיגל אלהואשלה יו"ר הועד המקומי אלגרה, רכז מחלקת חינוך בעותרת מס' 44, כתב מנכ"ל משרד החינוך ד"ר איציק תומר, במכתבו מיום 03 אוגוסט 2000 ש :

"ברור לנו כי היקף הגנים המוקם עתה אינו יכול לספק את כל אוכלוסיית הילדים לגילאי 3-4 שנים. יישום החוק יהיה בהדרגה, בהתאם לתקציב שיאושר בנדון".

מצ"ב מכתבו של ד"ר איציק תומר מסומן ע/21;

ב. עותרת מס' 44 פנתה ב 14 ינואר 2001 לשרה לאיכות הסביבה, דליה איציק ולשר המשפטים ד"ר יוסי ביילין ולשר המדע, מר מתן וילנאי, והעמידה אותם על חומרת העניין בציינה: "חסרים ביישובינו כ-155 גנים. בשל כך, כ- 5500 ילדים אינם זוכים לשירות בסיסי זה החיוני להתפתחותם ולקידומם לעתיד".

מצ"ב העתק שלושת המכתבים מסומנים ע/22, ע/23 וע/24;

ג. ביום 4 פברואר 2001 פנתה העותרת מס' 44 למשיבה מס' 2, גב' עמירה חיים, בנושא הקמת גני טרום חובה ביישובים הלא מוכרים, בפנייתה היא ציינה: "היישובים הלא מוכרים בנגב מצויים במצב של מצוקה בתחום שירותי הגן, ובפרט גני טרום חובה. רק אחוז קטן מהילדים בגילאי 3-4 זוכים לשירות בסיסי זה".

מצ"ב העתק הפניה מסומן ע/25;

ד. עניין גני הילדים בכפרים הלא מוכרים זכה להתייחסותו וטיפולו האישי של סגן ראש הממשלה, ושר התקשורת, דאז, בנימין בן אליעזר, אשר פנה להנהלת משרד החינוך בעניין. לפנייתו של סגן ראש הממשלה ענתה שלומית עמיחי המנהלת הכללית של משרד החינוך בציינה, בין היתר: "בתקציב 2000 מימן המשרד רכישת 40 כיתות גן לגילאי 3-4 לאוכלוסייה הבדואית בנגב ובתקציב 2001 כלולה מכסה דומה".

מצ"ב העתק תשובתה של גב עמיחי מסומן ע/26;

יצוין, כי ממספר הגנים הנ"ל הוקמו פחות מ 40 גנים, היינו פחות מהמחצית שהובטחה ובתקציב 2001 לא נכללה כל מכסה. בעניין זה פנתה עותרת מס' 44 ביום 13 מאי 2001 לח"כ תמר גוז'נסקי יו"ר הוועדה למעמד הילד ובסעיף 2 למכתבה היא ציינה: "לדאבונו אין סימן לביצוע סעיף זה השנה (סעיף ליישום חוק חינוך חובה לגיל 3-4, [ההבהרה לא במקור]), ובפרט אין אינדיקציה לנכונות להקמת גנים בהיקף ניכר..."

מצ"ב מכתב המועצה האזורית לכפרים הבלתי מוכרים, מסומן ע/27;

31. התכתבות רבה ניהלה העותרת מס' 49 [עדאלה] כחלק מהמאבק להקמת גני טרום חובה ביישובי העותרים ובכפרים הלא מוכרים בכלל, ולהלן עיקר ההתכתבות:

א. ביום 7 מאי 2000 פנה עו"ד מרואן דלאל מטעם עותרת מס' 49 לשר החינוך דאז, יוסי שריד, בעניין התחייבות משרד החינוך להחיל חינוך חובה חנם לגילאי 3-4 שנים בכפרים הלא מוכרים. מצ"ב העתק הפניה מסומן ע/28;

ב. בתשובה לפניה הנ"ל מיום 18 יוני 2000 ציין מנהל מחוז הדרום, ד"ר איציק תומר, בסעיף השני למכתבו:

"החלת חוק חינוך חובה לגילאי 3-4 בישובים הבדואים הארעיים ייחל בשנת הלימודים תשס"א ויהיה הדרגתי"

מצ"ב העתק התשובה, מסומנת ע/29;

ג. במכתב נוסף של מנהל המחוז, מר איציק תומר, מיום 11 יולי 2000 הוא ציין: ".... הקמת 40 כיתות גן הינו שלב ראשון בתהליך הקמת גני ילדים לכלל המגזר." מצ"ב ומסומן ע/30;

ד. עותרת מס' 49 המשיכה בפניותיה בעניין באמצעות נציגה מר סאלם אבו מדיעם, וכך הוא פנה ביום 16/01/02 בשאלה מתי מתכוון משרד החינוך ליישם את חוק חינוך חובה לגילאי 3-4 בכפרים הלא מוכרים. מצ"ב מכתבו של מר סאלם אבו מדיעם מיום 16/06/02, מסומן ע/31;

ה. ביום 4 פברואר 2002, כתבה מנהלת המחוז, גב' עמירה חיים: "יישום חוק לגילאי 3-4 אמור להתבצע תוך 8-10 שנים." דברים אלה מהווים עמדתם הסופית והמסכמת של המשיבים.

מצ"ב מכתבה של עמירה חיים הנ"ל מסומן ע/32;

פניות נציגי ציבור אחרים:

32. נציגי ציבור, מתוכם חברי כנסת רבים, היו חלק מהפונים בבקשות להקים גנים לגילאי 3-4 שנים ביישובי העותרים. בפניותיהם הם מחו על הקיפוח שממנו סובלים הילדים הבדואים ומהמחסור הקשה בגנים, בנוסף הם מחו על המצב הקיים והפגיעה הקשה בזכות הילדים לחינוך כאחת הזכויות החשובות במשטר הדמוקרטי בכל מדינה נאורה וביקשו הקמת גנים במספר מספיק כמתחייב מהוראות החוק, ולהלן חלק מן הפניות:

א. ביום 2 לאוגוסט 2000 פנה חה"כ מוחמד כנעאן לשר החינוך בבקשה להקים גן בכפר הלא מוכר אלגראא. מצ"ב הפניה מסומנת ע/33;

ב. ביום 28/08/2000 פנה ח"כ עיסאם מחיול לשר החינוך בבקשה לקבל אינפורמציה בעניין הכפרים הלא מוכרים בנגב, כחלק מהטיפול בעניין. מצ"ב פנייתו של ח"כ עיסאם מחיול ותשובת השרה לאיכות הסביבה ע/34, ע/35;

ג. חברת הכנסת תמר גוז'נסקי פנתה בשאלתא מס' 3717 לשר התשתיות הלאומיות בנושא: "קרוונים עבור גני ילדים בכפרים לא מוכרים", שבה היא שאלה: מה יעשה השר כדי שמנהל מקרקעי ישראל יאפשר את הצבת הקרוונים בכפרים הנ"ל והילדים המתגוררים בהם ילמדו סוף-סוף בגן?"

מצ"ב העתק שאלתא מס' 3717, מסומן ע/36;

ד. לח"כ גוז'נסקי היו פניות נוספות רבות בעניין על מנת להביא את הרשויות האחראיות להקמת גנים בכפרים הלא מוכרים וכפרי העותרים כחלק מהם, ולהלן מצ"ב חלק מהן:

תשובת שרת החינוך (לימור לבנת) מיום 12 דצמבר 2002, מסומנת ע/37;

תשובת שלומית עמיחי, משרד החינוך מיום 19/09/2000, מסומן ע/38;

תשובות מנכ"ל משרד החינוך, גב' רונית תירוש, מסומנת ע/39;

הטיעון המשפטי:

הזכות לחינוך

33. העותרים יטענו כי זכותם לחינוך חובה חינם אינה מותנית בצורת מגוריהם, או במעמד יישוביהם אלא היא זכות עצמאית על פי החקיקה שעיגנה זכות זו.

א. "כל ילד ונער במדינת ישראל זכאי לחינוך בהתאם להוראות כל דין" (סעיף 3 לחוק זכויות התלמיד, התשס"א-2000) (להלן – חוק זכויות התלמיד).

ב. כל ילד וכל נער בישראל גם זכאים לחינוך חנם במוסד חינוך רשמי, וזאת על פי הוראת סעיף 6 לחוק לימוד חובה, התש"ט-1949 (להלן – חוק לימוד חובה).

34. בית משפט עמד במיוחד על חשיבותה של הזכות לחינוך חובה חנם במוסד רשמי, ועל הקשר בין זכות זו לבין עקרון השוויון:

"החינוך הממלכתי במוסדות הרשמיים מושתת על עקרון היסוד של חינוך חובה חנם, המבקש לאכוף זכותו של כל ילד לרכוש חינוך והשכלה, על בסיס שוויון הזדמנויות וללא אפליה, בלא שחסרון כיס ישפיע על איכותה ורמתה של המסגרת החינוכית הניתנת לו. הקניית ערכי חינוך כלליים על בסיס שוויוני נועדה לאפשר לפרט לפתח את אישיותו בתחומי דעת שונים, ובה בעת לפתח באמצעות החינוך חיי חברה הנשענים על ערכי מוסר, זכויות אדם, ותרבות אנושית."

בג"צ 4363/00 ועד פוריה עילית נ' שר החינוך ניתן ביום, כ' באייר תשס"ב 2/05/02.

35. כשחוקק חוק לימוד חובה עוגנה החובה לבצע את החוק תוך 10 שנים ולא יאוחר משנת התשס"א כפי שמצוין בסעי' 2 לחוק: "ובלבד שהחלה תושלם לא יאוחר מראשית שנת הלימודים התשס"א."

36. החלתו של החוק החלה באמצעות צווים של שר החינוך, השר הממונה על ביצוע החוק.

37. הנה כי כן מדיניותם של המשיבים כלפי העותרים נוגדת באופן מובהק את לשון החקיקה ועל כן הינה בלתי חוקית.

38. התכלית של החקיקה היא חברתית בעיקרה ולכן מטרתו של החוק היא להעניק חינוך חובה לילדי השכבות החלשות תחילה, על מנת לצמצם פערים ולעזור לאוכלוסיית השכבות הנמוכות שאינן מסוגלות לשלוח את ילדיהן לגנים פרטיים, ולכן הוחל בביצוע החוק תחילה על האוכלוסייה שדורגה באשכולות הנמוכים על פי מדד אפיון המועצות המקומיות של הלמ"ס 1995.

39. הנה כי כן, במחדלם הקיצוני לא שקלו המשיבים את מידת הפגיעה בזכותם של ילדי העותרים לחינוך, ולא טרחו למצוא מסגרת חינוכית חלופית כלשהי; לא נתנו משקל כלשהו לזכותם של הילדים לשוויון בלימודים עם שאר הילדים שנהנים מתחולת חוק חינוך חובה חנם בגני ילדים לגילאים 3-4; לא נתנו את דעתם למצב מערכת החינוך ביישובי העותרים, והתעלמו באופן מוחלט מהעובדה כי מדובר באוכלוסייה ענייה שאין בקרבה גני ילדים פרטיים, ואין ביכולת ההורים לשלם עבור ילדיהם לעבור למסגרות אחרות (אשר גם הם לא קיימות). המשיבים התעלמו מהעובדה שחינוך חנם ביישוב הוא המסלול היחידי המבטיח שהילדים ייקלטו בגיל זה במסגרת חינוכית בעתיד, והם לא נתנו אם כן, משקל כלשהו לתוצאת מחדלם שמשמעותה היחידה היא: 306 ילדים בגילאי 3-4 שנים נותרו ללא חינוך.

לעניין קבלת ההחלטות ושיקול דעת מנהלי ראו:

בג"צ 987/94 יורונט קווי זהב (1992) בע"מ נ' שרת התקשורת, פ"ד מח (5) 412.

40. העותרים יטענו כי זכותם ליהנות מחינוך חינם ע"פ החוק, וחובתם של המשיבים לקיים את חובותיהם על פי דין:

לעניין החובה לספק שירות חינוכי לתושבים ראו:

בג"צ 467/84 עזרא נ' עיריית תל אביב-יפו, פ"ד לט (1) 753, 745.

בג"צ 1554/95 שוחרי גיל"ת נ' שר החינוך, התרבות והספורט, פ"ד נ (3) 2, 15.

41. העותרים יטענו כי לשון החקיקה ותכליתה לא מתנים את מתן שירותי החינוך בצורת ההתיישבות של הורי הילדים. חובת חינוך חובה וחינם מגינה על זכויותיהם של הילדים ללא קשר לשייכותם הגיאוגרפית או צורת התיישבות משפחתם.

42. לא זו אף זו. אי מילוי חובותיהם של המשיבים פוגעת, מעל הנדרש, בזכותם של ילדי העותרים לחינוך. מחדל זה מקבל משנה תוקף לאור מצבה הירוד של מערכת החינוך בקרב האוכלוסייה החלשה ביותר במדינה מבחינה סוציו-אקונומית.

שיקולים של נוחיות מנהלית, שיקולים לוגיסטיים ושיקולי תקציב

43. העותרים יוסיפו כי, שיקולים של נוחיות מנהלית ושיקולים לוגיסטיים, באם הם קיימים במקרה דנן, אין בהם בכדי לגבור על זכותם של הילדים לחינוך כשאר הילדים במדינה. ראו לעניין זה:

בג"צ 4541/94 מילר נ' שר הביטחון, פ"ד מט (4) 94.

בג"צ 205/94 גולן נ' שירות בתי הסוהר, פ"ד נ (4) 136, עמ' 189.

בג"צ 1081/93 בוצר נ' מועצה מקומית מכבים רעות, פ"ד נ (1) 19, 27.

44. שיקולי תקציב אינם יכולים להוות בסיס להצדקה למדיניות המפלה באופן קיצוני, ובמיוחד כשעסקינן בשירותים חיוניים דוגמת חנוך לילדים. יפים לעניינו דברי השופט מצא בפרשת נוף:

"אמות מידה אלה חייבים להיות שוויוניות; בשום מקרה אין בקיומם של אילוצים תקציביים כדי להצדיק קביעת אמות מידה המפרות את שורת השוויון. זאת ועוד: השוויון בדיננו הוא נורמה חברתית תוצאתית..."

בג"צ 205/94 נוף נ' מדינת ישראל, פ"ד נ (5) 449, 463

בפסק דין מיום 9/10/2002, בג"צ 6845/00 איתנה ניב ואח' נגד בית הדין הארצי לעבודה וקופת חולים כללית (פורסם ביום 09/10/02) ציין השופט חישין:

"זכויות אדם עולות כסף. הבטחת שוויון עולה כסף. לרוב הדרישה לתשלום ה"מחיר" באה כלפי השלטון ... אך מקום שזכויות האדם, כמו השוויון, חלות ביחסים בין פרטים, הם אלה שצריכים לשאת במחיר הנדרש ... זהו מחיר שכדאי וצריך לשלמו כדי להבטיח את היותנו חברה שומרת זכויות אדם ומכבדת שוויון"

בעיית המבנים:

45. המשיבים מתרצים את העדרם של הגנים באיסור של בניית מבנים ללא היתר בנייה של המשיבה מס' 5, הוועדה המחוזית לתכנון ובניה-מחוז הדרום. העותרים יטענו כי, בעיה זו ניתנת לפתרון באמצעות "הסתייעות בחלופה" של הצבת מבנים יבילים כפי שנעשה בעבר במקומות אחרים, כפי שמציינת זאת שלומים עמיחי ממשרד החינוך במכתבה מיום 22 פברואר 2001:

"כפי שאתה יודע, המשרד אינו רשאי לבנות מבני חינוך קבועים בפזורה הבדואית ועל כן הוא מסתייע בחלופה של הצבת מבנים יבילים" 22 פברואר 2001, שלומית עמיחי ממשרד החינוך ע/1001" המצ"ב ומסומן ע/40

46. הקונספציה המשפטית של המשיבים מצדדת בשלילה מוחלטת של הזכויות החוקתיות וזכויות היסוד של תושבים המתגוררים בכפרים לא מוכרים בשל המעמד המוניציפאלי של הכפר. העותרים יטענו כי, תפיסה משפטית זו נדחתה על ידי בית משפט נכבד זה בשורה של החלטות. שאלת זכותם של העותרים שהינם תושבים אזרחי מדינת ישראל לשירותים בסיסיים נדונה ואושרה במספר לא מעט של עתירות שנידונו בבית משפט זה. בית משפט נכבד זה הכיר בזכותם של תושבים המתגוררים בכפרים לא מוכרים לכיבוד זכויות יסוד שלהם חרף שלילת המעמד המוניציפאלי מכפרים אלה. כך למשל, חייב בית משפט נכבד זה את הרשויות בחיבור בתי ספר בכפרים לא מוכרים בנגב לחשמל; שם ציין כבוד הנשיא השופט ברק:

"אכן, המצב הקיים שבו בתי ספר נשוא העתירה של תלמידים בדואיים אינם מחוברים לחשמל חמישים שנה לאחר הקמתה של מדינת ישראל, אינו מתקבל על הדעת כלל ועיקר, ומהווה תעודת עניות למדינת ישראל. מצב זה אינו יכול להמשך".

ראו: בג"ץ 4671/98 ד"ר עוואד אבו-פריח נגד רשות החינוך לבדואים בנגב

וכך הוא חייב את הרשויות בהקמת מרפאות אם וילד בכפרים לא מוכרים להספקת שירותי רפואה מניעתיים נגישים וזמינים על אף טענת המדינה כי אין להקים מבנים כאלה בכפרים לא מוכרים ;

ראו : בג"ץ 7115/97 עדאלה ו-16 אח' נ' משרד הבריאות. תק-על (1)98, 214.

ועוד. הוא חייב את משרד הפנים לרשום את שם הכפר חוסינייה, כמענם של תושבי הכפר בתעודות הזהות שלהם וזאת על אף טענת המשיב כי, אין לרשום את המען של כפר לא מוכר ;

ראו : בג"ץ 3607/97 מוחמד סואעד ו6 אחרים נ' משרד הפנים (ניתן ביום 19/05/99)

בנוסף, בית המשפט חייב הקמת בית-ספר בבאר-חיל (ביר הדאג', כפר לא מוכר), וכן הקמת שני גני ילדים - האחד בבאר-חיל והשני במשכנות הרועים בעבדת ;

ראו : בג"ץ 5221/00 - דחללה אבו-גרדוד נ' המועצה האזורית רמת נגב. תק-על 2000 (3), 1336.

הזכות לשוויון הזדמנויות בחינוך

47. מצב הדברים הקיים פוגע בזכותם של העותרים, להזדמנויות חינוכיות שוות, ולהקצאת משאבי חינוך בשיעור הולם בהשוואה לתושבי המדינה. זאת ממספר היבטים, כפי שיפורטו להלן :

א. ראשית, העותרים, אינם נהנים מחינוך לגיל 3-4 שנים, ומשמעות הדבר שהקצאת המשאבים של המשיבים לחינוכם של ילדי הכפרים הלא מוכרים נופלת בהרבה מהמשאבים שהם מקצים לחינוכם של שאר הילדים בני גילם במדינה.

ב. העדר אופציות חינוכיות העומדות לרשות העותרים מחמיר ומחריף את בעיית החינוך שלהם. לילדים אלה אין כל מסגרות חינוך אחרות חלופיות שאפשר יהיה לשלוח אותם אליה ; בניגוד למצב במקומות אחרים כמו הערים הגדולות שבפני רוב ההורים יש אופציה לשבץ את ילדיהם במוסדות חינוך פרטיים.

48. פגיעה זו בשוויון ההזדמנויות של ילדי העותרים מהווה הפרה קשה של עקרון השוויון :

"הצורך להבטיח שוויון הוא טבעי לאדם. הוא מבוסס על שיקולים של צדק והגינות. המבקש הכרה בזכותו, צריך להכיר בזכותו של הזולת לבקש הכרה דומה. הצורך לקיים שוויון הוא חיוני לחברה ולהסכמה חברתית שעליה היא בנויה. השוויון שומר על השלטון מפני השרירות. אכן, אין לך גורם הרסני יותר לחברה מאשר תחושת בניה ובנותיה, כי נוהגים בהם איפה ואיפה. תחושת חוסר השוויון היא מהקשה שבתחושות. היא פוגעת בכוחות המאחדים את החברה. היא פוגעת בזהותו העצמית של האדם."

בג"צ 953/87 פורז נ' ראש עיריית ת"א-יפו, פ"ד מב (2) 309, 333.

בג"צ 104/87 נבו נ' ביה"ד הארצי לעבודה ואח', פ"ד מד(4) 749, 760.

49. עם חקיקת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו עוגנה בשורה ארוכה של פסקי דין הזכות לשוויון על רקע השתייכות קבוצתית במסגרת הזכות לכבוד כזכות על חוקתית, שהפגיעה בה תתאפשר רק במגבלות הקבועות בחוק היסוד, ובפרט כשמדובר באפליה על רקע עילות כגון מין, דת ולאום. ר' למשל:

בג"צ 721/94 אל-על נתיבי אויר לישראל נ' דנילוביץ' ואח', פ"ד מח(5) 749, 760;

בג"צ 453/94 שדולת הנשים בישראל נ' ממשלת ישראל ואח', פ"ד מח(5) 501, 521, 526;

בג"צ 451/94 מילר נ' שר ביטחון, פ"ד מט(4) 94, 133.

50. לאחרונה עמד בית משפט זה בהקשר זה במיוחד על החומרה שבהפרת עקרון השוויון על רקע קבוצתי בהקצאת משאבי המדינה.

ראו: בג"צ 1113/99 עדאלה נ' השר לענייני דתות ואח', פ"ד נד(2) 164, 186-187.

51. חשיבות מיוחדת נוגעת למימושו של עקרון השוויון ביחס לילדים, ראו למשל סעי' 2 לאמנה בדבר זכויות הילד:

"1. המדינות החברות יכבדו ויבטיחו את הזכויות המפורטות באמנה זו לכל ילד שבתחום שיפוטן, ללא אפליה משום סוג שהוא, ללא קשר עם גזע, צבע, מין, שפה, דת, השקפה פוליטית או אחרת, מוצא לאומי, אתני, או חברתי, רכוש, נכות, לידה או מעמד אחר, בין אם של הילד, ובין אם של הוריו או אפוטרופסו החוקי.

2. המדינות החברות ינקטו בכל האמצעים המתאימים להבטיח כי הילד מוגן מפני כל צורה של הפליה או ענישה על יסוד מעמד, פעילויותיהם, השקפותיהם, או אמונותיהם של הורי הילד, אפוטרופסיו החוקיים, או בני משפחתו."

זכות העותרים לקבלת את הסעד המבוקש לקראת שנת הלימודים הקרובה

52. בפרשת בוצר הודגש ממד הזמן בהקשר של מימוש זכויות. וכך ציין כבוד הנשיא ברק:

”עלינו להדגיש את ממד הזמן. החודשים חולפים. ההמתנה גוזלת זמן. העותר זכאי לטיפול בעניינו במהירות ראויה.”

בג"צ 7081/93 בוצר ואח' נ' מועצה מקומית "מכבים-רעות" ואח', פד"י נ (1), 19,31.

53. כמפורט בתשתית העובדתית לעתירה זו, בענייננו חלפו לא חודשים כי אם שנים, הבטחות ניתנו, כוונות טובות היו, אך גנים לעותרים טרם הוקמו.

על יסוד האמור לעיל, בית המשפט הנכבד מתבקש ליתן צו על תנאי כמבוקש בראשית העתירה, וכן לחייב את המשיבים בהוצאות משפט ובשכר טרחת עו"ד.

עו"ד מוראד אלסאנע

ב"כ העותרים

תצהיר

אני הח"מ סאלם אלמדאעמה ת"ז 599071397 מרהט 25/99 לאחר שהוזהרתי כי עלי לומר את האמת וכי אהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק אם לא אעשה כן, מצהיר בזה בכתב כדלקמן :

1. אני עושה תצהיר זה כתמיכה לעתירת ארגון עדאלה-המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל, לבית המשפט הגבוהה לצדק בעניין בקשתם של ילד תושבי הכפרים ביר אלמשאש ואלזערורה להקים גני חינוך חובה לגילאי 3-4 שנים.
2. אני עובד כרכז פרויקט הנגב בארגון עדאלה-המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל, ברח' שדרות רג' 28/35 בבאר שבע.
3. במסגרת עבודתי טיפלתי בנושאים הקשורים בנושא זכותם של ילדי הכפרים הנ"ל לגני חינוך גיל רך 3-4 שנים.
4. העובדות המפורטות בפרק העובדתי לעתירה נכונות הן על פי מיטב ידיעתי ואמונתי.
5. כל ההתכתבויות והמסמכים הרשמיים והלא רשמיים, שעותקים מהם מצורפים לעתירה זו, זהים למקור שלהם.
6. אני מצהיר כי זהו שמי זו חתימתי ותוכן תצהירי אמת.

חתימת המצהיר

אישור

אני הח"מ עורך דין מוראד אלסאנע מרח שדי' רג' 28/35 מאשר בזה כי ביום 18/03/03 הופיע בפניי מר סאלם אלמדאעמה מרהט 25/99 (המוכר לי באופן אישי) שזיהיתיו לפי ת"ז מס' 599071397 ולאחר שהוזהרתי כי עליו להצהיר את האמת וכי יהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק אם לא יעשה כן, אישר את נכונות הצהרתו דלעיל וחתם עליה בפני.

חתימת וחותמת עורך הדין

תצהיר

אני הח"מ, מר יוסי שריד הנושא ת"ז מס'....., מ....., לאחר שהוזהרתי כי עלי לומר את האמת וכי אם לא אעשה כן אהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק, מצהיר בזה כדלקמן:

1. אני עושה תצהיר זה בתמיכה לעתירתם של ילדי הכפרים הלא מוכרים בנגב להקים גני טרום חובה לגילאי 3-4 שנים על מנת לספק להם חינוך חובה בהתאם לחוק.
2. בתקופת כהונתי האחרונה כשר החינוך הוריתי להקים 40 גנים בכפרים הלא מוכרים בנגב, כצעד ראשוני ביישומו ההדרגתי של החוק, ובכוונתי הייתה להמשיך בקצב זה עד לכיסוי כל החסר בתחום חינוך הגיל הרך בישובים הלא מוכרים בנגב.
3. בין הישובים נכלל המגזר הבדואי כולל הכפרים הלא מוכרים בנגב היות והוא נמנה על האשכולות האלה. הצעד הראשון היה להחיל את החוק על האשכולות הנמוכים ובמייד את אשכולות 1 ו-2 שבראשם נמצאים הכפרים הלא מוכרים בנגב.
4. אני מצהיר כי זהו שמי זו חתימתתי ותוכן תצהיר אמת.

חתימת המצהיר

אישור

אני הח"מ עורך דין..... מ....., מאשר בזה כי ביום..... הופיע בפניי מר/גב'....., שזיהיתו לפי ת"ז מס'..... (המוכר לי אישית), ולאחר שהוזהרתי כי עליו להצהיר את האמת וכי יהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק אם לא יעשה כן, אישר את נכונות הצהרתו דלעיל וחתם עליה בפני.

חותמת עורך הדין

חתימה

תצהיר

אני הח"מ, ד"ר עאמר אלהוזייל הנושא ת"ז מס' 055762264, מ רהט שכונה 2 בית 49, לאחר שהזהרתי כי עלי לומר את האמת וכי אם לא אעשה כן אהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק, מצהיר בזה כדלקמן :

1. אני עושה תצהיר זה בתמיכה לעתירתם של ילדי הכפרים הבלתי מוכרים בנגב להקים גני טרום חובה לגילאי 3-4 שנים על מנת לספק להם חינוך חובה בהתאם לחוק.
2. אני מנהל את היחידה לתכנון האסטרטגי במועצה האזורית לכפרים הבלתי מוכרים בנגב – אלעונה.
3. אני מצהיר כי הנתונים הסטטיסטיים של הכפרים הלא מוכרים המצוינים במסמך שכותרתו המועצה האזורית לכפרים הבדואים הבלתי מוכרים בנגב: היחידה לתכנון אסטרטגי מיום 10/09/2002, והמסומן ע/6 כנסח לעתירה- הם נתונים נכונים לפי נתוני הוועדים המקומיים וניתוחם על ידי היחידה לתכנון אסטרטגי במועצה.
4. אני מצהיר כי זהו שמי זו חתימתי ותוכן תצהירי אמת

חתימת המצהיר

אישור

אני הח"מ עורך דין מוראד אלסאנע מעדאלה, רח' רגר 28/35 ב"ש מאשר בזה כי ביום 10/04/03 הופיע בפניי מר ד"ר עאמר אלהוזייל שזיהיתיו לפי ת"ז מס' 055762264 (המוכר לי אישית), ולאחר שהזהרתי כי עליו להצהיר את האמת וכי יהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק אם לא יעשה כן, אישר את נכונות הצהרתו דלעיל וחתם עליה בפני.

חותמת עורך הדין

חתימה

תצהיר

אני הח"מ, **מר סאלם אלוקילי הנושא ת"ז מס' 24762783** מכפר ביר אלמשאש, לאחר שהוזהרתי כי עלי לומר את האמת וכי אם לא אעשה כן אהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק, מצהיר בזה כדלקמן :

1. אני תושב כפר ביר אלמשאש ואני עושה תצהיר זה בתמיכה לעתירה בשם ילדי הכפר שלנו וכפרים אחרים להקים גני טרום חובה לגילאי 3-4 שנים ולספק להם חינוך חובה בהתאם לחוק.

2. בכפר ביר אלמשאש יש כ 880 בני אדם, מתוכם יותר מ 70 ילדים בגילאי 3-4 שנים.

3. בכל מקום במדינה ילדים בגיל 3-4 שנים נהנים מחינוך בגנים, מקום לבלות את ילדותם, וליהנות ממנה, מקום שבו הם מתחילים לקבל חינוך לקראת העתיד, לא כך הדבר בישוב שלנו, לילדנו אין כל מקום ללמוד או לשחק, בקיץ הם משחקים בשמש, בחצרות ובכבישים הלא מעובדים, ובחורף הם משחקים בבוץ, ובמים הקפואים, לא רק שהם לא זוכים לחינוך כלשהו אלא הם רוכשים חינוך רחוב שלילי ומזיק, לאור מציאות זו ילדינו חשופים לפגיעות ותאונות רבות, שחלקן גורמות להם פגיעות קשות ולפעמים קטלניות.

4. אפליית הילדים הינה דבר קשה ובלתי נשכח היא משרישה בתוכם את התחושות המשפילות והמבזות שמכות בנפשם לאורך כל חייהם ללא שהם יכולים להשתחרר מהשפעתן, על לא עוול בכפם.

5. אני מצהיר כי זהו שמי זו חתימתי ותוכן תצהיר אמת.

חתימת המצהיר

אישור

אני הח"מ עורך דין מ....., מאשר בזה כי ביום הופיע בפניי מר/גב', שזיהיתיו לפי ת"ז מס' (המוכר/ת לי אישית), ולאחר שהוזהרתי/ה כי עליו/ה להצהיר את האמת וכי יהיה צפוי/ה לעונשים הקבועים בחוק אם לא ת/יעשה כן, אישר/ה את נכונות הצהרתו/ה דלעיל וחתם/ה עליה בפני.

חותמת עורך הדין

חתימה

תצהיר

אני הח"מ, **מר מוחמד סלימאן אבו ג'ודה (אבו רסמי) הנושא ת"ז 03554394/1** מכפר אלזערורה, לאחר שהוזהרתי כי עלי לומר את האמת וכי אהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק, אם לא אעשה כן מצהיר בזה כדלקמן :

1. אני יו"ר הועד המקומי של כפר אלזערורה ואני עושה תצהיר זה בתמיכה לעתירה שאני ואחרים מגישים בשם ילדי הכפר שלנו וכפרים אחרים ומבקשים להקים גני טרום חובה לילדינו בגילאי 3-4 שנים ולספק להם חינוך חובה בהתאם לחוק.
2. בישוב אלזערורה חיים כ 2700 נפשות מתוכם כ 230 ילדים בגילאי 3-4 שנים.
3. לילדי הכפר בגילאים אלה אין כל מסגרת חינוכית, ולכן הילדים שוהים רוב הזמן בחצרות וברחובות ללא כל השגחה או טיפול, הם משחקים בבוץ ובעפר באבנים, ולא כמו הילדים בני גילם שנהנים מגנים משחקיות ארוחה חמה ומגרשי נקיים.
4. הדבר מעמיד את הילדים בפני סיכונים רבים, בשל העובדה שאין כל כבישים או משחקיות או מגרשים, כך למשל נופלים ילדים בשטחים פתוחים, נפצעים ונופלים עליהם דברים מסוכנים. ובמלוא האחריות אני אומר שהעדר מסגרת לילדים הינו אחד הגורמים לתאונות רבות בקרב ילדינו.
5. אני מצהיר כי זהו שמי זו חתימתי ותוכן תצהיר אמת.

חתימת המצהיר

אישור

אני הח"מ **מר מוחמד סלימאן אבו ג'ודה**, שזיהיתיו לפי ת"ז מס' **03554394/1** (המוכר/ת לי אישית), ולאחר שהוזהרתי/ה כי עליו/ה להצהיר את האמת וכי יהיה צפוי/ה לעונשים הקבועים בחוק אם לא ת/יעשה כן, אישר/ה את נכונות הצהרתו/ה דלעיל וחתם/ה עליה בפני.

חותמת עורך הדין

חתימה

תצהיר

אני הח"מ, מעיגל אלהואשלה הנושא ת"ז 056312333, מכפר אלג'רה, לאחר שהוזהרתי כי עלי לומר את האמת וכי אהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק, אם לא אעשה כן, מצהיר בזה כדלקמן:

1. אני יו"ר הוועד המקומי של כפר אלג'רה ואני עושה תצהיר זה בתמיכה לעתירה שאני ואחרים מגישים בשם ילדי הכפרים הבלתי מוכרים והמבקשים להקים גני טרום חובה לילדיהם בגילאי 3-4 שנים ולספק להם חינוך חובה בהתאם לחוק.
2. אני תושב כפר אלג'רה השוכן ליד כפר ביר אלמשאש. אני פעיל בתחום הקהילתי ומכיר מקרוב את תושבים בכפר ביר אלמשאש.
3. אני מצהיר כי מצב החינוך בכפר הוא קשה ביותר, בכפר ישנם שלושה מורים, מהנדס אחד, סטודנט אחד במכללת ק' ואקדמאי אחד.
4. בכפר אין גני חנוך לגילאי 3-4 שנים ולכן הילדים משחקים רוב זמנם מחוץ לבתים, בשדות הפתוחים ובדרכי עפר ואבנים. הדבר גורם לתאונות רבות בקרב ילדים אלה לאור העדר מסגרות מתאימים.
5. אני מצהיר כי זהו שמי זו חתימתי ותוכן תצהיר אמת.

חתימת המצהיר

אישור

אני הח"מ עורך דין מ....., מאשר בזה כי ביום הופיע בפניי מר מעיגל אלהואשלה הנושא ת"ז, שזיהיתיו לפי ת"ז 056312333, (המוכר/ת לי אישית), ולאחר שהזהרתיו/ה כי עליו/ה להצהיר את האמת וכי יהיה צפוי/ה לעונשים הקבועים בחוק אם לא ת/יעשה כן, אישר/ה את נכונות הצהרתו/ה דלעיל וחתם/ה עליה בפני.

חותמת עורך הדין

חתימה